

Kameleonter och zebror i nordgermanska dialekter
Tomas Riad, Stockholms universitet

I mitt föredrag diskuterar jag indelningen av de nordgermanska varieteterna i dialekttyper baserade på intonationsmönster. Min huvudpoäng är att det är strukturella egenskaper (hög/låg ton på den lexikala tonen, tonassociationsmönster i sammansättningar, tonspridning/interpolation) som bäst förklarar dialekttypologin. Beskrivningar baserade på funktionella eller fonetiska kategorier har inte samma förutsättningar att tillfredsställande göra reda för tonaccenttypologins ramar.

En strukturell beskrivning av dialekttypologin etablerar närhet och avstånd mellan typer på ett systematiskt sätt. Därmed kan vi också göra förutsägelser om vilka egenskaper som behöver bemästras för att genomföra ett dialektbyte, något som många flyttare ju försöker göra, med varierande framgång. Ju större skillnad, i termer av strukturellt avstånd, desto svårare bör det vara att byta dialekt (för den genomsnittlige talaren). Vissa dialekter ligger så pass nära varandra att det bör vara relativt lätt att såsom en kameleont smälta in i en ny omgivnings intonationssystem (t.ex. sveamål/götamål, sveamål/norrländska mål). Mellan andra dialekter är avståndet betydligt större (t.ex. sydsvenska/sveamål, sydsvenska/götamål). Här är det också vanligare att ränderna aldrig går ur. Åter andra dialekter liknar varandra i vissa avseenden, men skiljer sig i andra. Hit hör dialektpar som sydsvenska/dalmål, och östnorska/sveamål.

De sydsvenska och östnorska dialekttyperna medger både accent 1 och accent 2 i sammansättningar, medan de flesta andra dialekter har generaliserat accent 2. Denna kontrast går tillbaka på en strukturell skillnad som medför en extra komplikation för den som vill lära sig sydsvenska eller östnorska, nämligen vad gäller distributionen av accent i dessa varieteters sammansättningar.

I föredraget ger jag exempel på både kameleonter och zebror.